

Pridevnik, da si se je že skozi in skozi blizu poldrugo leto rabil v stavkih, je bil do sedaj vendar še nepopolnoma nepoznan; na str. 159 je sicer navedena izpeljava, in na str. 162 sestava pridevnikov; o spoznavi (ktere besede so pridevniki; kaj zaznamujejo) in o njih rabi o stavekovej sestavi (kako se vjema sè samostalnikom v spolu, številu — sklonu) še vendar ni bilo govora. V stavkih pa se je vendar rabil v vseh teh menjavah. Po mojem mnenji se je glagolu in pridevniku odmeril veliko premajhen prostor. Vse tri stopnje pridevnikov se obravnavajo ob enem.

Tù se eno pravilo glasi: „Prva stopnja kaže lastnost kake osebe ali reči brez primerjave z drugo.“

To pravilo (če se tudi po drugih slovnicaah podobno glasi), se mi ne zdi popolnoma veljavno, ker prva stopnja tudi takrat lahko stoji, kadar se lastnost dveh oseb ali reči med saboj primerja n. pr. Sestra je pridna ko (kot, kakor) mati. Jelka je visoka kot (ko, kakor) smereka. Ako se more od sestre reči, da ima lastnost v tej meri kakor mati, tak mišlim, da se je ta njena lastnost z materino primerjati morala itd.

V pravilu: Tretja stopnja se obrazi . . . bi bilo besedici naj pridjati tudi nar; tako tudi spodaj: najbolj naj bi se pristavilo: narbolj (tudi naj bolj, nar bolj), ker se oboje pravilno rabiti smé.

Pri opombi: Kadar se dve reči primerjate, rabite se besedici nego in ko (kot) — tù bi bilo še pridjati „kakor, od“ kar se od prejšnjih gotovo ne rabi redkejšé.

V 68. nalogi se veleva, da naj se stopnjujejo pridevniki: slab, moder . . . ubogljivo . . . učen, rudeč, — Mislim, da bi bilo tukaj prav potrebno, navesti nekaj zgledov za vsak posamezni slučaj in končno tudi pravilo ali izjeme jasno in določno zaznamovati. To bi stvari mnogo več koristilo, kakor nekateri drugi spredaj že omenjeni paragrafi. (Dalje prih.)

Zemljepisje in zgodovina v ljudskeji šoli.

(Dalje cf. I. 2. t. 1.).

137. b. v. razkazuje in tolmači otrokom razna bivališča: „Mesta, terge, vasi“. Otroci se po takih vajah napeljujejo, da vedo imenovati bivališča. Se vé, da učenik razliko bivališč še dalje lahko izpeljuje, in pove bistven razložek raznih bivališč; ta razložek ni vselej v velikosti kraja, številu prebivalcev; saj vemo, da je več vasi lepših in večih, kakor so tergi, nekatera imajo tudi več prebivalcev, kakor manjša mesta. Morda bi ne bilo odveč, ko bi učitelj otrokom tudi povedal, zakaj da ljudje skupaj bivajo in zakaj so na gotovih krajih od nekdanj mesta bila, kakor n. pr. 143. b. v. o „Celji“ govori.

Potem, ko so otroci razločevali bivališča, naj spoznavajo še človeške stanove b. v. 138. „Stanovi“. Navadno ločimo troje poglavitnih stanov, 1) stan, ki skerbi za telesne potrebe, ki vse preredi, oblači in jim bivališča napravlja: hraneč stan (Nährstand); semkaj spadajo kmetovalci, obertniki vsake baže in tergovci; 2) stan, ki druge poučuje, ki tedaj skerbi za idealno, za versko življenje, to so svečeniki in učitelji, poučiven stan (Lehrstand); 3) stan, ki varuje in brani druge stanove, tem prištevamo uradnike in vojake. V našem berilu je na kratko povedano, kaj dela vsak stan, n. pr. kaj delajo kmetje, kaj obertniki, kaj tergovci i. t. d.

139. b. v. „Občina“. Ko so otroci spoznali bivališča, naštevati stanove, je pač prav umestno, da se jim razloži, kaj je občina (srenja), katere dobrote uživajo občani, in kakšne dolžnosti imajo do občine. Otrokom se tudi lahko pove, da naj varujejo srenjske naprave, ker se ustanove sè srenjskim premoženjem, zato so pa srenjski davki in nakladi. Konečno je tu govorjeno od farne občine ali fare, kateri je predstojnik gospod župnik, ki je duhovska gosposka v svojem kraju.

Vprašanja na konci berila drobno tiskana nam povedo, kako naj n. pr. učitelj razklada to berilo.

Za „Občino“ pride pa večja občina „Okraj“ (140. b. v.) na versto. Po Štajarskem volijo občine tudi v „okrajne zastope“ (Bezirks-Vertretungen), teh na Kranjskem nimamo. Zato se nam prav umesten vidi zadnji stavek: „Okrajna glavarstva . . . so cesarsko kraljeva“.

Pridejo pa na konci berila vprašanja, ki so kakor navadno drobno tiskana. Omenimo le 3. vprašanja: ali je J. od naše domačije proti jugu, severju, vzhodu ali zahodu? Omenil sem uže, razpravlja je 109. b. v. „Strani neba“, kako važen je pouk o orientovanji in kako naj učenik to razpravlja. Ako je otroke pridno vadal v orientovanji, odgovarjali mu bodo tudi na taka vprašanja, kakor se stavijo pod 7. točko. Proti kateri strani sveta teko (reke, potoki) v našem kraju.

Iz „Okraja“ pristopimo v „Deželo“ 141. b. v. Razlaga se tukaj pojem „Materina dežela“. Iz dežele pa pristopimo v našo širjo domovino, v avstrijsko cesarstvo. Vprašanja spodaj postavljena kažejo nekoliko, kako ima učenik to vajo razpravljati. Avstrijske kronovine se prihranjujejo — tako si mislimo — za III. berilo. Tukaj se ima razpravljati najprej domača dežela (ožja domovina), potem pridejo na versto druge kronovine, in ravno v tem vtesnjeni berilnih vaj vidimo pedagogisko izurjenost, ki ve za vsako stopinjo odbrati najbolj potrebno, ki polagoma postopa, nobene poti ne preskoči, ne pušča za seboj presledkov, kateri bi se imeli pozneje dopolniti i. t. d.

Poudarjali smo, vse ob svojem času; vzemimo pa vendar še enkrat 139., 140. in 141. ber. vajo v misel, kako lepa prilika se učitelju tukaj ponuja, da položi podlago prihodnjemu pouku, kako se mu tukaj, tako

rekoč s perstom kaže, kako naj postopa. Ali veste, kako bode spreten učitelj tukaj postopal? Vidite tako-le: Otrokom bode najprej narisal na tablo domačo vas. — Poznam učitelja, ki si je pri davkariji izposodil mapo in si potem narisal domačo vas z vertovi, njivami, travniki in gozdi. Kaj ne, ta je znal nazorno poučevati! Za občino pride na versto okraj? Tukaj se uže odpre širji svet učeniku in učencu. Okrajni šolski nadzorniki naj bi prigovarjali učiteljem, da bi kdo izmed njih sestavil karto okraja, to bi si potem prerisali tudi učitelji, ki se niso vadili tako obširno risanja. — V deželi je več okrajev. — Zemljevid „Kranjskega“ imamo, se ve da spretni učitelji niso zadovoljni samo s tem, da razobe-sijo učencem zemljevid, marveč skerbé, da učenci sami narisajo deželne meje, meje okrajnih poglavarstev, v katere potem narisajo sedeže okraj-nih poglavarstev; po nekaterih šolah si pa učitelji sami sestavljajo zemljevide z gorami in rekami. Kako plodonosno je tako poučevanje, koliko časa si učenik prihrani, ako more ali hoče tako nazorno poučevati v zemljepisji, trud pri risanju je le enkrat, a korist od tega je leta in leta.

142. b. v. „Popotnik“ je pesen, ki opeva milobo domačega okraja. — Tudi drugej je prijetno, tudi drugej solnce sije, cveto cvetličice, šume bučelice, ali doma je vse lepše, zakaj, nam povedo zadnje 3 verste v 2. odstavku: „povsod drugač se govori; jaz tujc nikogar ne poznam in sred ljudi povsod sem sam“. Uči se tedaj jezika ljudi, med katerim živiš, bi rekli lahko otožnemu pesniku. — Toda očitali mi boste, ali si brez serca in nimaš ljubezen do maternega jezika? Kaj bi ga ne imel? Ali če bom videl, da mi je živeti med ljudmi, ki ne govore mojega jezika, učil se bom jaz njihovega, in ne bom zahteval, da bi se drugi zarad mene učili, kakor to zahtevajo nekateri tuji med nami. — Sicer je čut do domovine, do materinega jezika vsakemu prirojen, in pevec je hotel v tej pesni le pokazati, da se čuvstvo do domovine, do maternega jezika najbolj zbudi tačas, ko človek zapušča domač kraj in se na tuje seli; to pristavljam, da me nihče ne bode napačno razumel.

143. b. v. „Celje“, za časa Rimljanov „Celeja“, je krajepisna čertica. Pred vsem rečem, da je prav kraj za popisovanje odbran, in drugič da je spisovanje izgledno speljano. — Celje je namreč v zgodovini važno mesto — v starem in srednjem veku, njegova lega na južno-vzhodnem konci savinske doline, kjer se Voglajna izliva v Savinjo, vabilo je od nekdaj ljudi k naselovanju; mesto ni ravno veliko, a zanimivo.

Poglejmo si sedaj, kako je opisano celjsko mesto. Najprej popis govori o legi kraja in številu prebivalcev, potem našteva uradnije, učilnice, javne naprave in tovarne. — Nastevši te stvari, omeni cerkvene uredbe, cerkva v tem kraju in celjskega patrona sv. Maksimilijana.

Sedaj pa pride zgodovina celjskega mesta v starem in srednjem veku. Celjski grofje so imeli tudi na Kranjskem svoja posestva, zgodo-

vina te rodovine zanimiva tudi zgodovinarje Kranjskega. V pesnih se je uže opevala krutost in nasilstvo teh Celjskih grofov; na svetu pa je vse minljivo, pristavlja pisatelj na koncu tega spisa. (Dalje prih.)

Dopisi in novice.

Na Dunaji je bilo preteklo leto 126 javnih šol, katere vzdržuje občina, izvzemši vadnic pri preparandijah. Med temi je 28 meščanskih šol (14 za dečke, a 14 za deklice) in 28 ljudskih šol, 46 za dek. in 49 za dklč. in 3 za oba spola. — V predprešlem letu je bilo 88 ljudskih šol (42 za dek. in 43 za dklč. in 3 za oba spola), priraslo je tedaj novih 10 (4 za dek. in 6 za dklč.) — Za šolske zgrade in prezidanja je mesto potrošilo 1.138.686 gl. Privatnih šol je bilo preteklo leto 31 pravom javnosti in 22 brez tega. Skupaj 53. Od prejšnjega leta se je broj zmanjšal za 4. S šolsko dolžnostjo je bilo otrok 66.206 (33.397 dek. in 32.809 dklč.). Število se je zmanjšalo od prejšnjega leta za 134, a to pri ženski mladini, ker se je namreč broj dečkov povečal za 351, a deklic pomanjšal za 485. V šolo hodijo v jednih krajih bolj v drugih manj pridno, to pa zavisi od mnogih okoliščin od roditeljev in od učiteljev. (Morda tudi, kakor povsod, od premoženja prebivalstva, Ur.) To pa posebno zadeva dekliče. Tudi se opazuje pri dečkih, da šolo opuščajo, ker najdejo zaslužka po raznih tovarnah, in stariši sami, da morejo otroke iz šole izvaditi, selé se iz mestnega okraja v okraj, a tega ne naznanjajo točno.

Učiteljstva je bilo pri naimenovanih šolah: 848 učiteljev, 354 učiteljic, 149 obertnih učiteljic, 146 veroučiteljev. Neosposobljenih učiteljev je bilo 8. — O učiteljicah pravi izverstje, da so ženska učiteljšča zelo obiskovana, da se med prosilkami lahko odbira, z druge strani je pa tudi žalostno, da morajo učiteljice tudi z dobrim spričalom leta in leta čakati na službo. Okrajni šolski svet se boji nekacega proletariata pri učiteljicah. Z začetkom novega leta je bilo 14 učiteljic, ki so bile uže prejšnja leta začasno v službi, letos večidel brez službe, še več jih je priraslo iz učiteljšča, namreč 114 učiteljic, ki so prosile začasno biti umeščene. Kako malo jih je bilo umeščenih! Ob letu jih zopet pride več z odličnimi spričali. — Privatne učiteljice ne morejo postati, ker se na preparandiji ne uče reči, ki se od privatnih zahtevajo. Hoditi na selske šole, kjer bi bile same sebi prepuščene, mnogim ne kaže, imajo na Dunaji stariše, pri katerih stanujejo, in ta okoliščina će pokazati, da so se učile vednosti, od katerih ne morejo živeti. A to spravi človeka v nejevoljo s svojim stanom . . . Nadalje je bilo tam 12 varovališč, otročjih vertov 25, pri nekaterih so bile tudi privatne šole. Ljudske in meščanske šole Dunajskega mesta stanejo mestu 2 milj. gl., razven tega vzdržuje še gimnazije, realke in obertnijske šole. Tukaj se pa ne uštevajo šole nekaterih predkrajev, v katerih stanuje do 40.000 ljudi!

Knez Al. Liechtenstein o sedanjem šolstvu. III. Tretja napačnost pri novem šolstvu mi je ona, vsled katere se narodnim pravicam ne ustreza, kar je veliko krivo nemirom in preprirom med avstrijskimi narodi. Deželni šl. svét ima vse šolstvo v posameznih deželah v svoji oblasti. Zatorej bi uže postava sama bila morala skerbeti v deželah, kjer prebivata po dva naroda, za to da nebi mogel deželni šolski svét svoje oblasti zlorabiti jednej narodnosti v korist, drugej pa na kvar. Žali Bog, za to se ni skerbelo in torej vidimo mnogo krivic prihajati na dan. Na Češkem na primer šteje deželni šolski svét samo